

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.39>

ПРИНЦИПИ СТАДІЇ ВІДКРИТТЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Спектор А.С.,

*аспірант юридичного факультету,**Вищий навчальний заклад «Національна академія управління»*

ORCID: 0009-0007-3115-305X

Спектор А.С. Принципи стадії відкриття виконавчого провадження.

Стаття присвячена науковій проблемі виокремлення принципів стадії відкриття виконавчого провадження як самостійної групи принципів виконавчого провадження, а також дослідження змісту окремих принципів цієї стадії.

Встановлено, що стадія відкриття виконавчого провадження ґрунтується на дії принципів виконавчого провадження, відображених у ст. 2 Закону «Про виконавче провадження», та на принципах, які характеризують її як окрему стадію виконавчого провадження. У зв'язку з цим, усі принципи стадії відкриття виконавчого провадження можна поділити на загальні принципи стадії відкриття виконавчого провадження та спеціальні принципи стадії відкриття виконавчого провадження.

Загальними принципами стадії відкриття виконавчого провадження визначено такі принципи виконавчого провадження як принципи диспозитивності, обов'язковості виконання рішень, розумності строків виконавчого провадження. Спеціальними принципами цієї стадії можна визначити такі принципи як принцип відкриття виконавчого провадження виключно на підставі виконавчого документа та принцип забезпечення доступу стягувачу до органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень. Проаналізовано зміст кожного з цих принципів.

Визначено, що диспозитивність як принцип на стадії відкриття виконавчого провадження означає, що виконавець не вправі самостійно без звернення визначеного законодавством суб'єкта відкривати виконавче провадження, а його дії є похідними від дій відповідного суб'єкта. При аналізі принципу розумності строків виконавчого провадження встановлено, що не всі строки на стадії відкриття виконавчого провадження є розумними. У зв'язку з цим запропоновані зміни до законодавства.

Встановлено також, що зміст принципу відкриття виконавчого провадження виключно на підставі виконавчого документа означає, що таке провадження відкривається виключно за наявності виконавчого документа. Відсутність у стягувача виконавчого документа, визначеного як такого законодавством, унеможливує відкриття виконавчого провадження та примусове виконання рішення. Принцип забезпечення доступу стягувачу до органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень є тим положенням, яке гарантує право особи, яка отримала на свою користь рішення юрисдикційного органу, реалізувати його примусове виконання.

Ключові слова: виконавче провадження, принципи виконавчого провадження, стадії виконавчого провадження, стадія відкриття виконавчого провадження, стягувач, суд, відкриття виконавчого провадження, диспозитивність, виконавчий документ.

Spektor A.S. Principles of the stage of initiation enforcement proceedings.

The article is devoted to the scientific issue of distinguishing the principles of the enforcement proceedings initiation stage as an independent group of enforcement proceedings principles, and also to the study of the content of individual principles of this stage.

The author establishes that the stage of initiation of enforcement proceedings is based on the principles of enforcement proceedings reflected in Article 2 of the Law "On Enforcement Proceedings" and on the principles which characterize it as a separate stage of enforcement proceedings. In this regard, all the principles of the enforcement proceedings initiation stage can be divided into general principles of the enforcement proceedings initiation stage and special principles of the enforcement proceedings initiation stage.

The general principles of the stage of initiation enforcement proceedings include the following principles of enforcement proceedings: the principles of dispositivity, mandatory enforcement of decisions, and reasonableness of the timeframe for enforcement proceedings. The special principles of this stage include the principle of initiation enforcement proceedings solely on the basis of an enforcement document and the principle of ensuring the creditor's access to the bodies and persons engaged in enforcement of decisions. The author analyzes the content of each of these principles.

The author determines that dispositivity as a principle at the stage of initiation of enforcement proceedings means that the bailiff is not entitled to commence enforcement proceedings independently without an application of a statutory entity, and his actions are derived from the actions of the relevant entity. When analyzing the principle of reasonableness of the enforcement proceedings, the author found that not all terms at the stage of initiation enforcement proceedings are reasonable. In this regard, amendments to the legislation are proposed.

It is also established that the content of the principle of initiation enforcement proceedings solely on the basis of an enforcement document means that such proceedings are institute only if an enforcement document is available. The absence of a writ of execution, defined as such by law, makes it impossible to initiate enforcement proceedings and enforce the decision. The principle of ensuring the creditor's access to the bodies and persons engaged in the enforcement of decisions is the provision which guarantees the right of a person who has received a decision of a jurisdictional body in his/her favor to enforce it.

Key words: enforcement proceedings, principles of enforcement proceedings, stages of enforcement proceedings, stage of initiation of enforcement proceedings, recoverer, court, initiation of enforcement proceedings, dispositivity, enforcement document.

Постановка проблеми. Однією з важливих характеристик виконавчого провадження є його принципи, які визначають сутність, зміст і спрямованість діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень – державних та приватних виконавців. Принципи виконавчого провадження – це визначальні ідеї, засади, згідно з якими відбувається регулювання відносин, що виникають у сфері виконавчого провадження, і які виражають завдання виконавчого провадження, характеризують методи їх здійснення [1, с. 23]. Відповідно до ст. 2 Закону «Про виконавче провадження» виконавче провадження здійснюється з дотриманням таких засад: 1) верховенства права; 2) обов'язковості виконання рішень; 3) законності; 4) диспозитивності; 5) справедливості, неупередженості та об'єктивності; 6) гласності та відкритості виконавчого провадження; 7) розумності строків виконавчого провадження; 8) співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями; 9) забезпечення права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців, приватних виконавців. Безумовно, кожний з зазначених принципів (засад) має свою специфіку, часові межі дії, осіб, на яких поширюється тощо.

Загалом наведені принципи діють на усіх стадіях виконавчого провадження. Питання ж про можливість існування принципів окремої стадії виконавчого провадження, зокрема, і стадії відкриття виконавчого провадження, є невирішеним.

Стан опрацювання проблематики. Принципи виконавчого провадження загалом та окремі особливості змісту цих принципів на стадії відкриття виконавчого провадження досліджували, зокрема, І.В. Андронов, Ю.В. Білоусов, П.П. Заворотько, Р.С. Калінін, Л.В. Крупнова, Л.С. Малярчук, П.В. Макушев, М.П. Омельченко, А.В. П'ятницький, О.С. Снідевич, І.Г. Француз, С.Я. Фурса, К.П. Шевчук, Є.О. Шиман, М.Й. Штефан, С.В.Щербак та інші. Однак, не дивлячись на це, у науці принципи саме стадії відкриття виконавчого провадження предметом самостійного наукового дослідження не були.

Метою статті є дослідження наукової проблеми виокремлення самостійної групи принципів виконавчого провадження – принципів стадії відкриття виконавчого провадження, а також дослідження змісту окремих принципів цієї стадії.

Виклад основного матеріалу. Питання про можливість виокремлення принципів окремої стадії юридичного процесу (процедури) у процесуальній науці є дискусійним.

Так, наприклад, стосовно принципів цивільного процесу, то у науці цивільного процесуального права вже давно була висловлена думка про те, що групи принципів окремих правових інститутів або стадій процесу існувати не можуть, оскільки у зв'язку з цим нівелюється єдність системи принципів цивільного процесуального права. Начебто, систему принципів складають основоположні керівні засади, що характеризуються однаковим ступенем загальності та взаємозв'язку. Принципи цивільного процесуального права поширюють свою дію на всю галузь права, складовою якої саме і є процесуальні інститути та норми [2, с. 25]. Однак, існують, наприклад, й протилежні думки.

Так, у процесуальній науці вказується на важливість використання як критерію класифікації принципів дію принципів юридичного процесу в системі права та поділ за цим критерієм усіх принципів процесу на загальні та спеціальні принципи [3, с. 136]. При цьому, загальними принципами визначають принципи, притаманні усім видам процесуальної діяльності та усім стадіям цієї діяльності. До спеціальних принципів відносяться принципи, які відображають функціональну спрямованість різновидів юридичного процесу та визначають організаційні особливості, специфіку засобів і методів здійснення процесуальної діяльності на окремих її стадіях [4, с. 39]. У науці

виконавчого провадження на підтримку такої класифікації знаходимо, наприклад, у Р.С. Калініна інституційні принципи виконавчого провадження, які, на його думку, є властивими лише конкретному інституту виконавчого провадження [5, с. 143].

На наш погляд, останній підхід є більш обґрунтованим, що можна помітити також на особливостях принципів виконавчого провадження. Так, не дивлячись на те, наприклад, що усі принципи виконавчого провадження, дійсно, поширюють свою дію на усе виконавче провадження, ті чи інші його принципи на різних стадіях виконавчого провадження мають різний ступінь своєї реалізації, різний ступінь дії та прояву. Крім того, варто було б виокремлювати й принципи, що характерні виключно для окремої стадії (наприклад, стадії відкриття виконавчого провадження), оскільки відображали б якісь її суттєві характеристики, та в той же час не були притаманні іншим стадіям виконавчого провадження, або були притаманні іншим його стадіям лише частково і через це не могли б вважатися принципами виконавчого провадження загалом.

Таким чином, вважаємо, що кожна окрема стадія виконавчого провадження, зокрема, і стадія відкриття виконавчого провадження, ґрунтується як на дії принципів виконавчого провадження загалом, відображених у ст.2 Закону «Про виконавче провадження», так і на принципах, які характеризують її як стадію, тобто певну сукупність процесуальних дій, об'єднаних певною метою. У зв'язку з цим, усі принципи стадії відкриття виконавчого провадження можна поділити на загальні принципи стадії відкриття виконавчого провадження та спеціальні принципи стадії відкриття виконавчого провадження. Проведемо дослідження цих принципів відповідної стадії відкриття виконавчого провадження.

Загальні принципи стадії відкриття виконавчого провадження. Безумовно, слід зауважити, що на стадії відкриття виконавчого провадження знаходять свою реалізацію усі принципи виконавчого провадження, визначені у ст. 2 Закону «Про виконавче провадження». Однак, в той же час, варто визнати, що ступінь прояву окремих з них на цій стадії є різним. Окремі з них є визначальними для характеристики стадії відкриття виконавчого провадження, мають великий ступінь впливу на правовідносини, що виникають на стадії відкриття виконавчого провадження, інші мають менший ступінь такого впливу. Правильне окреслення цих принципів та їх змісту дозволяє як більш повно дослідити особливості стадії відкриття виконавчого провадження, так і сформулювати відповідну систему принципів стадії відкриття виконавчого провадження. Вважаємо, що серед перерахованих у ст. 2 Закону «Про виконавче провадження» засад виконавчого провадження принципами стадії відкриття виконавчого провадження варто вважати такі принципи виконавчого провадження як принципи диспозитивності, обов'язковості виконання рішень, розумності строків виконавчого провадження.

Одним з важливих принципів виконавчого провадження на стадії його відкриття є принцип **диспозитивності**, згідно з яким сторони виконавчого провадження вільно, на власний розсуд, здійснюють процесуальні права, спрямовані на виникнення, розвиток або припинення виконавчого провадження в межах, дозволених законом і в установленому законодавством про виконавче провадження порядку [6, с. 153]. Вже з визначення змісту цього принципу вбачається важливість у ньому положень про виникнення виконавчого провадження.

Таким чином, диспозитивністю на стадії відкриття виконавчого провадження характеризується ініціатива у виникненні виконавчого провадження. Виконавець не вправі самостійно без звернення визначеного законодавством суб'єкта відкривати виконавче провадження, а його дії є похідними від дій відповідного суб'єкта.

Як правильно зазначає про те Є.О. Шиман, одним з основних проявів диспозитивності у виконавчому провадженні є положення про те, що виникнення виконавчого провадження залежить від волі стягувача, а саме: 1) ініціатива у відкритті виконавчого провадження належить стягувачу; 2) стягувач вправі самостійно обирати орган державної виконавчої служби чи приватного виконавця, до якого пред'являти виконавчий документ (крім тих випадків, коли рішення суду може бути виконане тільки органом ДВС); 3) стягувач вправі самостійно обирати місце відкриття виконавчого провадження [6, с. 151-152]. І дійсно, стягувач є основним суб'єктом, якому належить ініціатива у відкритті виконавчого провадження. Ця ініціатива є похідною фактично від диспозитивності у цивільному права та судовому процесі, які розглядаються як вільне розпорядження особою своїми цивільними правами та правом на процес.

Поряд з цим звичайно, існують і винятки з принципу диспозитивності на стадії відкриття виконавчого провадження. Як вбачається, з ч. 1 ст. 26 Закону ініціювати відкриття виконавчого провадження може не лише стягувач, а й деякі інші особи чи органи, зокрема, і прокурор – у разі представництва інтересів громадянина або держави в суді або суд у випадках, передбачених законом. Щодо права прокурора ініціювати відкриття виконавчого провадження, то слід звернути увагу, що відповідного права він вже позбавлений щодо представництва інтересів громадянина у суді,

оскільки на сьогодні визначені Конституцією функції прокуратури вже не передбачають цього. Таким чином, ініціювати відкриття виконавчого провадження в інтересах стягувача-громадянина прокурор вже не вправі.

Наступним принципом, що характеризує стадію відкриття виконавчого провадження, є принцип **обов'язковості виконання рішень**. Зазначений принцип є проявом принципу обов'язковості судових рішень, який виокремлюється у судочинстві. На важливості принципу обов'язковості виконання рішень цілком обґрунтовано зазначається у науці. Так, Л.В. Крупнова справедливо припускає, що цей принцип є концептуальним принципом усього виконавчого провадження, адже саме на його основі відбувається будова стадій примусового виконання та формування статусу уповноважених органів та осіб [7, с. 73].

У науці виокремлюються такі складові принципу обов'язковості виконання рішення: а) дотримання вимог судового рішення усіма суб'єктами, прав яких воно стосується, а також усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України; б) рішення, яке не виконане добровільно, може бути виконане в примусовому порядку, для чого зацікавленій особі видається відповідний виконавчий документа [8, с. 175]. І саме друга його складова має важливе значення на стадії відкриття виконавчого провадження.

Так, досить часто у практиці знаходимо випадки того, що виконавець повертає виконавчий документ без виконання з різного роду підстав (наприклад, невідповідності його змісту вимогам закону), які надалі судом визнаються необґрунтованими. І при цьому, важливою засадою судочинства та виконавчого провадження, з чого виходить суд, визначаючи таке повернення виконавчого документа, є зміст принципу обов'язковості виконання рішень, порушення якого й вбачається на цій стадії виконавчого провадження.

Принцип обов'язковості виконання рішень на стадії відкриття виконавчого провадження, на наш погляд, полягає в тому, що:

1) за будь-яким рішенням, яке набрало законної сили (допущеним до негайного виконання), та виконання якого передбачає застосування заходів примусового виконання, у разі пред'явлення його до виконання повинне бути відкрите виконавче провадження. Не дивлячись на те, що у науці та практиці існують окремі дискусії щодо визначення окремих документів як виконавчих, відповідності їх вимогам закону за змістом та значення відсутності у них окремих реквізитів, при вирішенні питання про відкриття виконавчого провадження виконавець усі ці дискусійні аспекти повинен вирішувати виходячи з засади обов'язковості виконання рішень. Таким чином, будь-які перешкоди при відкритті виконавчого провадження, які виникають, повинні оцінювати крізь призму цього принципу.

Характерним для такого нашого висновку вважаємо рішення Конституційного Суду України від 15 травня 2019 року у справі щодо забезпечення державою виконання судового рішення. Зокрема, у цьому рішенні Конституційний Суд України вказав, що визначенням положеннями частини другої статті 26 Закону «Про виконавче провадження» обов'язкової сплати авансового внеску особою, на користь якої ухвалене судове рішення, як необхідної умови початку примусового виконання цього рішення органом державної виконавчої служби, покладено на цю особу фінансовий тягар забезпечувати функціонування впроваджені державою системи виконання судових рішень, що не гарантує доступу для кожної такої особи до вказаної системи, отже, не забезпечує в усіх випадках і за будь-яких умов повного та своєчасного виконання цього рішення, його обов'язковості [9].

2) за можливості, виконавець вже на стадії відкриття виконавчого провадження повинен вжити заходів, які б забезпечили обов'язковість його виконання. Реалізацію зазначеної сутності дії принципу обов'язковості виконання рішення на стадії відкриття виконавчого провадження знаходимо, наприклад, у ст. 26 Закону «Про виконавче провадження», яка визначає вимоги до змісту постанови про відкриття виконавчого провадження, та з якої вбачається, що такою постановою вирішується не лише завдання відкриття виконавчого провадження, а й забезпечення його фактичного виконання вже на інших стадіях виконавчого провадження, що безумовно варто розглядати як складову принципу обов'язковості виконання рішення.

Так, наприклад, ч. 5 ст. 26 Закону визначає, що виконавець не пізніше наступного робочого дня з дня надходження до нього виконавчого документа вносить постанову про відкриття виконавчого провадження, в якій зазначає про обов'язок боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає боржника про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей.

Ще одним принципом виконавчого провадження на стадії його відкриття є **принцип розумності строків виконавчого провадження**.

Згідно зі ст. 11 Закону «Про виконавче провадження» строки у виконавчому провадженні – це періоди часу, в межах яких учасники виконавчого провадження зобов'язані або мають право прийняти рішення або вчинити дію. Строки у виконавчому провадженні встановлюються законом, а якщо вони не визначені законом – встановлюються виконавцем.

Безумовно, зі змісту назви самого принципу розумності строків виконавчого провадження вбачається, що він вимагає як від законодавця при формулюванні тривалості визначених у законодавстві процесуальних строків, так і від виконавця при визначенні необхідних для учасників виконавчого провадження строків на вчинення процесуальних дій, керуватися засадою їх розумності – тобто, щоб цей строк був розумним.

У науці розумний строк в контексті виконавчого провадження визначається як строк, який є об'єктивно необхідним для виконання процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень з метою забезпечення своєчасного (без невиправданих зволікань) здійснення виконавчого провадження [10, с. 44]. Знаходимо намагання закріпити поняття розумного строку і у законодавстві. Так, ч. 3 ст. 72 проекту Закону про примусове виконання рішень № 5660 від 14.06.2021 передбачає, що строк вважається розумним, якщо він передбачає достатній для вчинення виконавчої дії (прийняття рішення), розгляду звернення, заяви, клопотання учасника виконавчого провадження час, з урахуванням особливостей та обставин конкретного виконавчого провадження, а також відповідає принципам примусового виконання рішень, встановлених статтею 4 цього Закону [11]. Останнє визначення розумного строку не можна вважати обґрунтованим, оскільки, як цілком правильно вже було зазначено у науці, розумним строком є не лише достатній, а й необхідний строк, що варто було б відобразити у зазначеному положенні законопроекту [12, с. 243].

На стадії відкриття виконавчого провадження знаходимо декілька важливих процесуальних строків, які підлягають оцінці через призму їх відповідності засаді розумності.

Так, наприклад, ч. 5 ст. 26 Закону передбачає, що виконавець не пізніше наступного робочого дня з дня надходження до нього виконавчого документа виносить постанову про відкриття виконавчого провадження, в якій зазначає про обов'язок боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає боржника про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей. Вважаємо, що зазначений строк загалом може бути цілком розумним – він у переважній більшості виконавчих проваджень є як достатнім для виконавця, щоб винести постанову про відкриття виконавчого провадження, так і необхідним для вчинення цієї процесуальної дії. При цьому, прийняття такого процесуального рішення відбуватиметься без надмірного зволікання. Однак, вважаємо, що це відбуватиметься не у всіх випадках відкриття виконавчого провадження.

Так, у деяких випадках відкриття виконавчого провадження вимагає від виконавця вчинення певних дій, які вимагають значного обсягу робочого часу, та полягають не лише у внесенні певної інформації до АСВП.

Зокрема, наприклад, ч. 11 ст. 26 Закону «Про виконавче провадження» передбачає, що якщо у виконавчому документі про стягнення боргу зазначено про нарахування відсотків або пені до моменту виконання рішення, виконавець у постанові про відкриття виконавчого провадження розраховує остаточну суму відсотків (пені) за правилами, визначеними у виконавчому документі. Очевидно, що такий розрахунок може вимагати значного часу, через що й загалом на відкриття виконавчого провадження потребуватиметься значно більше часу. Якщо, наприклад, припустити, що виконавчий документ надійде під кінець робочого дня, у виконавця на відкриття виконавчого провадження та винесення постанови про це фактично буде часу лише один робочий день. При цьому, необхідно пам'ятати, що у цей день у виконавця може бути заплановане вчинення виконавчих дій, або ж, наприклад, траплятимуться перебої з електроенергією тощо, через що цього часу може не бути взагалі.

Варто звернути увагу, що ст. 25 старого Закону «Про виконавче провадження» 1999 року на вирішення державним виконавцем питання про відкриття виконавчого провадження передбачала значно більший строк. Так, зокрема, згідно з цією статтею державний виконавець виносив постанову про відкриття виконавчого провадження протягом трьох робочих днів з дня надходження до нього виконавчого документа.

При цьому, не цілком логічним виглядає також й те, що Закон «Про виконавче провадження» містить різні строки на винесення постанови про відкриття виконавчого провадження та повернення виконавцем виконавчого документа стягувачу без прийняття його до виконання.

Так, ч. 4 ст. 4 Закону визначає, що за наявності передбачених у ній підстав, виконавчий документ повертається стягувачу органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем без прийняття до виконання протягом трьох робочих днів з дня його пред'явлення. Таким чином, виникає питання, чому вирішення одного процесуального питання – відкриття виконавчого провадження

повинне відбуватися у різні строки – якщо виконавче провадження відкривається, то у строк не пізніше наступного робочого дня, а якщо є підстави для повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання – то протягом трьох робочих днів. Вважаємо, що визначений Законом строк на повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання, як і строк на відкриття виконавчого провадження у Законі «Про виконавче провадження» 1999 року, а саме три робочих дні, є більш обґрунтованим та універсальним. У зв'язку з цим, вважаємо, що саме він і виглядає в аспекті відповідної засади розумності строків виконавчого провадження найбільш розумним для прийняття відповідного процесуального рішення – вчинення відповідної процесуальної дії з відкриття виконавчого провадження та винесення відповідної постанови про відкриття виконавчого провадження чи повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття його до виконання.

Враховуючи наведене, вважаємо, що ч. 5 ст. 26 Закону «Про виконавче провадження» повинна бути викладена в такій редакції: «5. Виконавець не пізніше трьох робочих днів з дня надходження до нього виконавчого документа виносить постанову про відкриття виконавчого провадження, в якій зазначає про обов'язок боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає боржника про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей».

Спеціальні принципи стадії відкриття виконавчого провадження, на наш погляд, є визначальними ідеями та засадами, згідно з якими відбувається регулювання правовідносин, що виникають саме на стадії відкриття виконавчого провадження. Вони також виражають завдання виконавчого провадження на цій стадії, характеризують методи їх здійснення. Виходячи з положень, що характеризують стадію відкриття виконавчого провадження, вважаємо, що принципами цієї стадії можна визначити такі принципи як принцип відкриття виконавчого провадження виключно на підставі виконавчого документа та принцип забезпечення доступу стягувачу до органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень.

Одним з основних спеціальних принципів стадії відкриття виконавчого провадження є **принцип відкриття виконавчого провадження виключно на підставі виконавчого документа**. Саме виконавчий документ є тією процесуальною формою, яка рухає усе виконавче провадження вже з самої стадії його відкриття.

Виконавчий документ – це визначений Законом України «Про виконавче провадження» документ встановленої форми, який посвідчує право стягувача на отримання присудженого від боржника, і на підставі якого здійснюється примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) [1, с. 146]. Значення виконавчого документа полягає в тому, що за його наявності до боржника можуть бути вжиті заходи примусового характеру, тоді як добровільне виконання рішення можливе і без виконавчого документа. Тобто виконавчий документ є підставою саме для примусового виконання рішення [1, с. 146]. Виконавчий документ, на наш погляд, є наслідком усієї попередньої юрисдикційної діяльності. Він є документом, який містить в собі наказ органу чи посадові особи, що спрямований саме на примусове виконання, визначаючи також і характер заходів примусового виконання, які повинні бути застосовані до боржника. Сам виконавчий документ і визначає наявність умов для примусового виконання. Відсутність у стягувача виконавчого документа, визначеного як такого законодавством, унеможливорює примусове виконання.

Сам же перелік виконавчих документів, як і віднесення того чи іншого документа до виконавчого, визначається законодавством.

Зокрема, стаття 3 Закону «Про виконавче провадження» чітко визначає перелік виконавчих документів, на підставі яких рішення підлягають примусовому виконанню відповідно до цього Закону. Задля того, щоб виконавче провадження було відкрите, стягувачем або іншою особою, визначеною Законом, повинен бути поданий виконавцю саме виконавчий документ.

Аналіз практики виконавчого провадження свідчить про певні труднощі з кваліфікацією тих чи інших правових актів саме як виконавчих документів. Насамперед, таку дискусію викликають окремі ухвали судів, щодо яких у законодавстві відсутня вказівка про їх правову природу саме як виконавчих документів [13, с. 65-66; 14, с. 97]. У зв'язку з цим, на наш погляд, дискусійним виглядає й відкриття виконавчого провадження за такими ухвалами. Щодо цих проблем висловлюються різні думки щодо їх вирішення. Вважаємо, що із повною реалізацією у виконавчому провадженні ідеї електронного виконавчого документа багато з цих проблем будуть вирішені. Однак, принцип відкриття виконавчого провадження виключно на підставі виконавчого документа залишатиметься однією з основних засад цієї стадії.

Ще одним принципом стадії відкриття виконавчого провадження є ідея **забезпечення доступу стягувачу до органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень**. Вважаємо, що саме через реалізацію цього принципу відбувається перехід юрисдикційної діяльності зі стадії вирішення правового питання по суті до стадії примусового виконання юрисдикційного акта.

Принцип забезпечення доступу стягувачу до органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, є надзвичайно важливим. Він є тим положенням, яке гарантує право особи, яка отримала на свою користь рішення юрисдикційного органу, реалізувати його примусове виконання.

Будь-який юрисдикційний процес з вирішення спору чи справи про правопорушення містить як стадію розгляду справи по суті і винесення рішення як правового акта, так і завершується реалізацією цього рішення, зокрема, і в межах стадії його примусового виконання. Таким чином, виконання провадження як стадія примусового виконання рішення є завершальною стадією юрисдикційного процесу, на якій відбувається реальний захист порушених прав чи охоронюваних законом інтересів. Відсутність гарантій доступу до органів чи осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, що реалізуються саме на стадії відкриття виконавчого провадження, зводить нанівець усю попередню діяльність із захисту порушеного права.

Реалізацію принципу забезпечення доступу стягувачу до органу та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, як стадії відкриття виконавчого провадження знаходимо у низці положень законодавства про виконавче провадження.

Так, наприклад, ст. 1 Закону «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» передбачає, що примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) покладається на органи державної виконавчої служби та у визначених Законом України «Про виконавче провадження» випадках – на приватних виконавців. Ця норма на реалізацію зазначеного ними принципу гарантує, що в межах правової системи України буде створена та буде функціонувати ціла система органів та посадових осіб, завданням яких і буде примусова реалізація рішень юрисдикційних органів.

Ще одним положенням законодавства, яке визначає зміст принципу забезпечення доступу стягувачу до органу та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, знаходимо у ч. 1 ст. 24 Закону «Про виконавче провадження». Відповідно до неї виконавчі дії провадяться державним виконавцем за місцем проживання, перебування, роботи боржника або за місцезнаходженням його майна. Право вибору місця відкриття виконавчого провадження між кількома органами державної виконавчої служби, що можуть вчиняти виконавчі дії щодо виконання рішення на території, на яку поширюються їхні функції, належить стягувачу. Таким чином, бачимо, що створюючи альтернативність у підвідомчості питання відкриття виконавчого провадження закон піклується про стягувача, надаючи йому важливі гарантії в забезпечення наявного у нього права на доступ до органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень. Реалізацію цього принципу можна знайти також і в інших положеннях законодавства.

Висновки. Стадія відкриття виконавчого провадження ґрунтується як на дії принципів виконавчого провадження загалом, відображених у ст. 2 Закону «Про виконавче провадження», так і на принципах, які характеризують її як окрему стадію. Усі принципи стадії відкриття виконавчого провадження можна поділити на загальні принципи стадії відкриття виконавчого провадження та спеціальні принципи стадії відкриття виконавчого провадження. Серед перерахованих у ст. 2 Закону «Про виконавче провадження» засад виконавчого провадження загальними принципами стадії відкриття виконавчого провадження варто вважати такі принципи виконавчого провадження як принципи диспозитивності, обов'язковості виконання рішень, розумності строків виконавчого провадження. Спеціальними принципами цієї стадії можна визначити такі принципи як принцип відкриття виконавчого провадження виключно на підставі виконавчого документа та принцип забезпечення доступу стягувачу до органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Виконавче провадження: підручник / за ред. Н.Ю. Голубєвої. Одеса: Фенікс, 2020. 460 с.
2. Андрушко А.В. Принцип диспозитивності цивільного процесуального права України: монографія. Харків: Консум, 2006. 172 с.
3. Слинко Д.В. Юридичний процес: історія, теорія, практика: монографія. Харків: НТМТ, 2017. 415 с.
4. Слинко Д.В., Каленіченко Л.І. Принципи стадій юридичного процесу. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (89). С. 36–43.
5. Калінін Р.С. Щодо принципів виконавчого провадження в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 27 (2). С. 141–144.
6. Шиман Є.О. Принцип диспозитивності у виконавчому провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 150–153.
7. Крупнова Л.В. Система виконавчого провадження в Україні: теоретико-правові та праксеологічні аспекти: дис.... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 455 с.

8. Городовенко В. Принцип обов'язковості судового рішення. *Вісник академії правових наук України*. 2012. № 1. С. 160–173.
9. Рішення Конституційного Суду України від 15 травня 2019 року у справі за конституційною скаргою Хліпальської Віри Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19>.
10. Лужанський О.С. Принцип розумності строків виконавчого провадження. *Цивілістична процесуальна думка*. 2016. № 4. С. 42–45.
11. Проект Закону про примусове виконання рішень № 5660 від 14.06.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72223.
12. Андронов І.В. Темпоральний аспект примусового виконання рішень // Виконавчий процес: теорія і практика. Концепції вчених з удосконалення законодавства про виконавче провадження. Монографія. / за заг. ред. докторки юридичних наук, професорки, заслуженої юристки України Фурси С.Я. Київ: Алерта 2023. 448 с. С. 218–247.
13. Снідевич О.С. Примусове виконання ухвал у цивільних справах: проблеми теорії та практики. *Юридичний вісник*. 2023. № 6. С. 62–68.
14. Малярчук Л.С. Ухвала суду як виконавчий документ – підстава для відкриття виконавчого провадження. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019. № 4 (1). С. 96–100.